

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΟΥΚΡΑΝΙΑΣ

Γεώργιος Δ. Πουκαμισάς¹

Μαιος 2020

Παρακάτω, ακολουθεί μία σκιαγραφία του τί εστί Ουκρανία, η φύση του σημερινού ζητήματος και περαιτέρω προοπτικές για την χώρα, ως προβλήματος στην κορυφή των ζητημάτων της Ευρωπαϊκής ασφάλειας.

Κράτος με το όνομα Ουκρανία δεν υπήρξε πριν από τον 20ο αιώνα. Ως χώρος, αποτελούσε τον κορμό της επικράτειας των Ρώσ(ων), με πρωτεύουσα την πόλη του Κιέβου, από τον 9^ο αι. μέχρι την ταταρική κατάκτηση, τό 1240. Κοσμοιστορικής σημασίας, και κορυφαία στιγμή της διπλωματίας της «Ρωμαίων Βασιλείας», υπήρξε ο εκχριστιανισμός του σλαβικού αυτού λαού, με το μαζικό βάπτισμα στον Δνείπερο το 988 μ.Χ., επί πρίγκηπα (κνιάζ) Βλαδίμηρου, υπό την επήρεια και της μητέρας του Όλγας, ήδη βαπτισμένης Χριστιανής.

Έκτοτε, οι σλαβικές μάζες τού αχανούς χώρου της πάλαι Σκυθίας καί των Υπερβορείων, παρέμειναν πιστοί, μέσα από τρομερές δοκιμασίες και περιπέτειες, στον Χριστιανισμό βυζαντινής κοπής και, όταν επήλθε το σχίσμα, προσηλώθηκαν στην Ορθοδοξία και την Κωνσταντινούπολη, σε βαθμό που την επαύριο της συνόδου Φερράρας- Φλωρεντίας (1438-1439) απέπεμψαν τον λατινόφρονα Έλληνα μητροπολίτη, Κιέβου κατά την φήμη του, όμως εν τοις πράγμασι μητροπολίτη Μόσχας, Ισίδωρο. Κατά την περίοδο αυτή καί ήδη από τον 14ο αιώνα, τά ελληνικά εκκλησιαστικά έγγραφα ονομάζουν τον κορμό της χώρας γύρω από το Κίεβο, που εν τω μεταξύ ήταν υπό την κυριαρχία της Λιθουανίας και Πολωνίας, «Μικρορωσία». Ο όρος Ουκρανία (Χώρα των άκρων, της Πολωνίας τότε) εμφανίζεται στο άμισό του 17^{ου} αι., σε έργο Γάλλου συγγραφέα, που είχε υπηρετήσει ως μηχανικός φρουρίων στο σύνορο τότε της πολωνικής επικράτειας με το Χανάτο των Τατάρων της Κριμαίας.

Λίγο αργότερα, το 1648, ξέσπασε η πολυαίμακτη εξέγερση των Κοζάκων του Δνείπερου υπό τον Μπογκντάν Χμελνίτσκι, η οποία αποτέλεσε την απαρχή της μακράς υποχώρησης των Πολωνών από τα παλαιά εδάφη των Ρως. Το 1654 υπογράφηκε η συνθήκη του Περεγιασλάβ (100 περίπου χλμ. νοτίως του Κιέβου) με την οποία ο Χμελνίτσκι προσέδεσε τούς Κοζάκους/ Ουκρανούς του κέντρου στο κράτος των Ρομανώφ. Από τότε το Κίεβο περιήλθε de facto στο τσαρικό κράτος. Τό 1686, υπογράφηκε η λεγόμενη «Αιώνια Ειρήνη» μεταξύ της Πολωνίας και της Ρωσίας, η οποία κατακύρωνε στην δεύτερη τα ήδη υπό την εξουσία της μετά την εξέγερση του Χμελνίτσκι εδάφη: ήτοι την αριστερά του Δνείπερου Ουκρανία καί την πόλη του Κιέβου. Άμεση συνέπεια της πολιτικής μεταβολής ήταν η μεταφορά της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας επί της Ουκρανίας από το Οικουμενικό Πατριαρχείο της Κων/λεως στο Πατριαρχείο της Μόσχας, με συμφωνία που συνομολογήθηκε τον ίδιο χρόνο (cuius regio, eius religio). Ο τότε Οικουμενικός Πατριάρχης Διονύσιος Δ΄ απέσπασε ορισμένους όρους,

¹ Ο Δρ Πουκαμισάς διετέλεσε Πρέσβης της Ελλάδος στην Ουκρανία από το φθινόπωρο 2016 έως το φθινόπωρο 2019.

όπως την εκλογή του εκάστοτε Μητροπολίτη Κιέβου από κληρικολαϊκή συνέλευση των εντοπίων και την συνέχιση μνημόνευσης ως πρώτου του εκάστοτε Οικουμενικού Πατριάρχη.

Μετά και τον Γ διαμελισμό της Πολωνίας (1795) στην Ρωσία προστέθηκαν εδάφη της δυτικής Ουκρανίας, ενώ η Γαλικία με το Λβωβ-όπου ως συνέπεια της Συνόδου της Βρέστης (1596) ζούσε ισχυρή πλειονότητα Ουνιτών-περιήλθε στην αυτοκρατορία των Αψβούργων.

Οι περιπέτειες αυτές των απογόνων του κράτους του Κιέβου είναι η απαρχή της ετερογένειας της σημερινής ουκρανικής κοινωνίας. Όντως, το ρήγμα που δημιουργήθηκε με την ταταρική κατοχή και εισβολή από το 1240, και η πολωνολιθουανική κυριαρχία για πέντε περίπου αιώνες επί των ορθοδόξων αυτών σλαβικών πληθυσμών, ήσαν σταθμοί σε ένα οικοδόμημα με ασύμπτωτα υλικά που μάλλον δεν έχει ακόμη στερεωθεί οριστικά.

Πρέπει να γίνει κατανοητό ότι στην βάση των σημερινών προβλημάτων της Ουκρανίας, τα οποία οξύνθηκαν απο ξένες παρεμβάσεις, βρίσκεται ακριβώς το γεωπολιτισμικό ρήγμα που προκάλεσε κυρίως η προσχώρηση των δυτικών περιφερειών της αρχαίας Ρούς στην Ουνία, και δευτερευόντως η αντίσταση των ορθοδόξων πληθυσμών στην πολιτική εκμοσκοβιτισμού που ασκήθηκε κατά τον 19^ο αι. Η δημιουργία της Σοβιετικής Ένωσης οδήγησε για πρώτη φορά στην ιστορία στην σύσταση Ουκρανικού κράτους, που περιέλαβε και την ακτή του Ευξείνου Πόντου (επί Τσάρων, «Νοβορωσία»), η οποία δεν ήταν τμήμα της ιστορικής Ουκρανίας. Μετά μάλιστα τον Β΄ Π. Π. και την μετατόπιση της Πολωνίας προς τα δυτικά, εντάχθηκαν στην ΕΣΣΔ και κατά συνέπεια στην Ουκρανία, οι δυτικές περιφέρειες της Βολυνίας, η Γαλικία, και η Καρπαθοουκραϊνα/Υπερκαρπαθία, η τελευταία ιστορικό ουγγρικό έδαφος.

Η ένταξη των Ουνιτών Δυτικοουκρανών στην Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Ουκρανίας, απο το 1991 ανεξάρτητη Ουκρανία, εφάνερωσε την δυσαρμονία που προουπήρχε. Πρώτος ο μυστικοσύμβουλος του Τσάρου Νικολάου Β΄ Πιότρ Ντουρνόβο, στο γνωστό υπόμνημα του Φεβρουαρίου 1914, προειδοποιούσε πως από την ένταξη στην Ρωσική Αυτοκρατορία- κατόπιν νικηφόρου πολέμου- των Ουνιτών της Γαλικίας κανένα όφελος δεν θα προέκυπτε, παρά μόνο δυσκολίες διοικήσεως και προβλήματα¹.

Εθεώρησα πως ήταν απαραίτητο να προταχθεί σκιαγράφημα του παρελθόντος της ουκρανικής γης, χωρίς γνώση και κατανόηση του οποίου δεν είναι δυνατόν να συλλάβει κανείς ορθώς την περιπλοκή του παρόντος χρόνου.

Η ΜΕΤΑΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΟΥΚΡΑΝΙΑ

Η Ουκρανία έχει επιφάνεια μεγαλύτερη από 600 χιλ. τετραγωνικά χιλιόμετρα. Ο πληθυσμός της κατά την πρώτη μετά την ανεξαρτησία απογραφή (2001), ήταν 51 εκατ. Η τελευταία-ηλεκτρονική- απογραφή του Δεκεμβρίου 2019 επιβεβαίωσε τις χειρότερες προηγούμενες ενδείξεις: η δημογραφική αιμορραγία είναι ιλιγγιώδης: καταμετρήθηκαν 38 εκατ. κάτοικοι στην πεδινή αυτή χώρα, έκτασης ίσης με την Ισπανία και Πορτογαλία μαζί.

Πριν τα γεγονότα του 2014, η πλέον πυκνοκατοικημένη, πλούσια και ανεπτυγμένη τεχνολογικά ήταν η ανατολική περιοχή του Ντονμπάς με 7 εκατ. πληθυσμό στις περιφέρειες

Ντονιέτσκ και Λουχάνσκ. Περιοχή ρωσόφωνη. Στα δυτικά, η Γαλικία και Βολυνία με 4 εκατ. κατοίκους, αντιπολωνούς, αντιρώσους, Ουνίτες, επιδείξαντες αντισημιτικά και φιλοναζιστικά αισθήματα κατά τον Β΄ Π. Π.ⁱⁱ Αυτοί έχουν αποτελέσει την σπονδυλική στήλη του σημερινού ουκρανικού εθνικισμού και αυτοί άσκησαν την ιδεολογική ηγεμονία στο Κίεβο μετά τα αιματηρά γεγονότα του Μαιντάν και την φυγή του τότε προέδρου Βίκτορ Γιανουκόβιτς στις 22 Φεβρ. 2014.

Ο Γιανουκόβιτς, ένας διεφθαρμένος πολιτικός επί των ημερών του οποίου όμως η Ουκρανία εμφάνιζε καλούς οικονομικούς δείκτες και σημείωνε ΑΕΠ 190 δις. δολ. ΗΠΑ (έναντι 90 στο τέλος του 2014), είχε υποστηρίξει την υπογραφή της συμφωνίας συνδέσεως με την ΕΕ (Deer and Comprehensive Free Trade Agreement - DCFTA). Η συμφωνία αυτή επρόκειτο να υπογραφεί στην Σύνοδο Κορυφής της ΕΕ με τα πέντε κράτη της Ανατολικής Εταιρικής Σχέσης Γεωργία, Μολδαβία, Ουκρανία, Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν που εμφάνιζαν διαφορετικούς ρυθμούς αλλά και διαφορετικούς στόχους προσεγγίσεως στην ΕΕ. Πρωθυμμένα μεταξύ αυτών κράτη ήσαν τα ως άνω πρώτα τρία. Τις παραμονές της κρίσιμης συνάντησης κορυφής στο Βίλνιους της Λιθουανίας, 28-29.11.2013 ο Γιανουκόβιτς υπαναχώρησε, αρνήθηκε να υπογράψει το κείμενο της συμφωνίας, κατόπιν δελεαστικής προσφοράς αλλά και πιέσεων εκ μέρους του Ρώσου προέδρου.

Η τροπή αυτή ήταν η θρυαλλίδα για όσα ακολούθησαν: χιλιάδες λαού ξεχύθηκαν στους δρόμους και τις κεντρικές πλατείες του Κιέβου. Η επίμαχη DCFTA παρουσιάστηκε ως πανάκεια για κάθε κοινωνικοοικονομική νόσο της Ουκρανίας, ως το εισιτήριο για τον ευρωπαϊκό παράδεισο. Πολλοί νόμισαν ότι η συμφωνία σηματοδοτεί την άμεση ένταξη στην ΕΕ. Η νεότητα και η κοινωνία των πολιτών πύκνωσαν τις τάξεις της αμφισβήτησης και ανυπακοής κατά του Γιανουκόβιτς. Αξιωματούχοι της Δύσεως κατέφθαναν στο Κίεβο, οι οποίοι αμέσως μετά τις επίσημες διαβουλεύσεις κατέβαιναν στις πλατείες να υποστηρίξουν τους διαδηλωτές. Νεκροί υπήρξαν ήδη τον Δεκέμβριο αλλά τα πράγματα εκτραχύνθηκαν στις 20 Φεβρουαρίου 2014 όταν άγνωστοι από την οροφή κοντινών κτιρίων άνοιξαν πυρ κατά των επιλέκτων μονάδων της αστυνομίας που είχαν αναπτυχθεί στο Μαιντάν και αδιακρίτως κατά του πλήθους. Ακολούθησε εκατόμβη νεκρών και φυγή του Γιανουκόβιτς. Η Ρωσία αξιοποίησε την ευκαιρία για να θέσει σε κίνηση την διαδικασία απόσχισης της Κριμαίας.

Είχε προηγηθεί η ψήφιση τις τελευταίες ημέρες του Φεβρουαρίου γλωσσικού νομοθετήματος που έθετε υπό διωγμόν την ρωσική γλώσσα, μητρική του 30% του πληθυσμού και κυρίαρχη γλώσσα συνεννόησης σε όλη την Ουκρανία εκτός από κάποιες δυτικές περιφέρειες. Όστε, η Ρωσική Ομοσπονδία, αιφνιδιασμένη από την φορά των πραγμάτων στην «αδελφή» Ουκρανία, ανήσυχη ότι χάνει επιρροή στο σύνολο της χώρας, δεν είχε ιδιαίτερη δυσκολία να προχωρήσει στην απόσπαση της Κριμαίας, ενώ πριμοδότησε την πολιτική ανυπακοή που ξεπήδησε στο Χάρκοβο και το Ντονμπάς. Ο έλεγχος επί της Κριμαίας ήταν ζήτημα απολύτως ζωτικής σημασίας για την Μόσχα, όχι μόνον λόγω της βάσεως του ρωσικού στόλου στην Σεβαστούπολη. Φαίνεται πιθανό ότι προυπήρχαν σχέδια προσαρτήσεως της Κριμαίας που τέθηκαν σε εφαρμογή όταν προέκυψε απειλή και ευκαιρία.

Η διαδικασία προσαρτήσεως της Κριμαίας ολοκληρώθηκε στις 17 Μαρτίου 2014. Την ίδια ημέρα το Ρωσικό Υπουργείο Εξωτερικών εξέδωσε ανακοίνωση με τους όρους της Μόσχας

για την επάνοδο στο status quo ante στην Ουκρανία. Παράλληλα, ξεκίνησε η ένοπλη δράση στο Ντονμπάς με την υποστήριξη της Ρωσικής Ομοσπονδίας, με πολλούς τρόπους. Από πλευράς της Δύσεως, πρέπει να λεχθεί ότι από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ ο ενδιάμεσος χώρος της Ουκρανίας θεωρήθηκε λόγω εκτάσεως, πληθυσμού, του τεχνολογικού επιπέδου και της καρποφορίας του εδάφους της χώρας ως πρόσφορη περίπτωση για την ανάπτυξη ειδικής πολιτικής σχέσεως, προνομιακής για την Δύση. Για ιστορικούς λόγους τούτο αντανακλούσε πέραν του ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τον παλιό γεωπολιτικό ανταγωνισμό της Πολωνίας, Σουηδίας, Γερμανίας, Λιθουανίας αφενός και Ρωσίας αφετέρου. Η επιτυχία της Ρωσίας τον Σεπτέμβριο 2013 να αποτρέψει- με την συνδρομή παραγόντων των υπηρεσιών ΗΠΑ και Ην. Βασιλείου- χερσαία επίθεση κατά του καθεστώτος Άσσαντ στην Συρία και η αίσθηση μιας ανακάμπουσας στον διεθνή στίβο Ρωσίας, επέτειναν την καχυποψία έναντι της Μόσχας. Άλλωστε οι αχανείς ουκρανικές πεδιάδες είναι ο ενδιάμεσος πολύτιμος χώρος, γέφυρα αλλά και προγεφύρωμα για την Δύση, όπου όμως το Κίεβο θεωρείται η μήτρα και η Ιερουσαλήμ του ρωσικού έθνους. Όστε η αποσκίρτηση του Γιανουκόβιτς από τα υπεσχημένα, οδήγησε σε ολομέτωπη αντιπαράθεση.

Η επικράτηση του Πέτρο Ποροσένκο στις προεδρικές εκλογές της 25ης Μαΐου 2014, διευκολύνθηκε ωστόσο από την υπόσχεση περί ειρηνεύσεως της χώρας, καθώς ήδη είχε αρχίσει η ένοπλη ανταρσία στο Ντονμπάς. Αντ' αυτού, ο Ποροσένκο επεχείρησε να ανακαταλάβει τα εδάφη manu militari και απέτυχε οικτρά, με μόνες εξαιρέσεις την ανακατάληψη του Σλαβιάνσκ και της Μαριούπολης. Η επαπειλούμενη εξάλλου καταστροφή στο Ντεμπάλτσεβο τον Ιανουάριο/Φεβρουάριο 2015 υποχρέωσε τον τότε Πρόεδρο να αποδεχτεί τους όρους του «πακέτου μέτρων» του Μίνσκ (12 Φεβρουαρίου 2015) στην παρουσία των Προέδρων Γαλλίας και Ρωσίας, και της Καγκελαρίου της Γερμανίας, ως επίσης εκπροσώπων των αυτονομιστών στους διαδρόμους. Οι όροι του πρωτοκόλλου του Μίνσκ, όχι ιδιαίτερα βαρείς για το Κίεβο, σώζουν ωστόσο την εδαφική ακεραιότητα της Ουκρανίας στην περιοχή αυτή και επέτυχαν να περιορίσουν τον αιματηρό πόλεμο για το Ντονμπάς σε ένοπλη δίενεξη χαμηλής εντάσεως (low intensity warfare).

ΟΙ ΚΥΡΩΣΕΙΣ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Οι τακτικά ανανεούμενες κατά της Ρωσίας κυρώσεις εκ μέρους των ΗΠΑ και της ΕΕ έχουν επιβληθεί λόγω της παράνομης προσάρτησης της Κριμαίας, λόγω της καταρρίψεως του μαλαισιανού αεροσκάφους της πτήσεως MH17 (Ιούλιος 2014), λόγω αποδόσεως ευθύνης στην υποδαύλιση και παντοία στήριξη της εξέγερσης του Ντονμπάς. Οι κυρώσεις στρέφονται κατά φυσικών και νομικών προσώπων. Περισσότερο σοβαρές σε βάρος της Ρωσίας, έχουν υπάρξει εκείνες που α) πλήττουν τον εκσυγχρονισμό της ενεργειακής βιομηχανίας β) παρεμποδίζουν την λειτουργία του ρωσικού τραπεζικού τομέα και γ) απαγορεύουν την συνεργασία της Ρωσίας με τρίτους ενδιαφερομένους στον τομέα αμυντικών εξοπλισμών. Στο ίδιο πλαίσιο, η Ρωσία αποβλήθηκε από τους G8 που έγιναν πάλι G7, ενώ το 2017 το Κογκρέσο επέβαλε νέο κύμα κυρώσεων υπό τον νόμο CAATSA. Οι κυρώσεις έχουν ασκήσει πίεση στην ρωσική οικονομία, όχι πάντως σε βαθμό που να οδηγήσουν την Μόσχα σε συνθηκολόγηση έναντι της Δύσεως. Συνήθως υποτιμάται η ικανότητα του ρωσικού λαού, να αντέχει σε κακουχίες και στερήσεις, πολύ περισσότερο απο όσο οι δυτικές κοινωνίες της κατανάλωσης. Στα χρόνια της ουκρανικής κρίσεως, η Ρωσία επιχείρησε να τονώσει το εγχείρημα της

Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης με βασικότερο εταίρο το Καζακστάν, ανέπτυξε την συνεργασία με την Κίνα, ιδίως στους στρατιωτικοτεχνολογικό και ενεργειακό τομείς, ενώ δεν υπέστειλε την παρουσία της στην Συρία, στηρίζοντας τον πρόεδρο Άσσαντ, ιδιαιτέρως από τον Οκτώβριο 2015. Η ρωσική οικονομία είχε επωφεληθεί από την σταθεροποίηση της τιμής των υδρογονανθράκων σε επίπεδα περί τα 60 δολ. το βαρέλι αργού, από μία πιο αποτελεσματική πηδαλιούχηση των δημοσίων οικονομικών που επιτρέπει ετήσιους ρυθμούς ανάπτυξης μεγαλύτερους του 1%, βιώσιμους αλλά μάλλον ανεπαρκείς να υπηρετήσουν τις φιλοδοξίες του Προέδρου Πούτιν.

Δεν πρέπει διόλου να παραβλέπεται η σημασία της προσέγγισης Τουρκίας- Ρωσίας με βάθρο την δυναμική των διμερών οικονομικών σχέσεων, αλλά με εκφάνσεις έκτυπες στους τομείς των εξοπλισμών, ενεργειακής συνεργασίας, της δαιδαλώδους συνεννόησης στην Συρία και ευχερούς χρήσης των Στενών Βοσπόρου- Δαρδανελίων. Η Τουρκία, χώρα-μέλος του ΝΑΤΟ, δεν εφάρμοσε τις κυρώσεις που έχουν επιβληθεί από την Δύση κατά της Ρωσίας, με την οποία οιονεί συγκαταβαίνει το καθεστώς του Ευξείνου Πόντου. Όστε, η κρίση στην και πέριξ της Ουκρανίας ουδόλως έχει κάμψει την ρωσική πολιτική, και επομένως λύση του Ουκρανικού στην βάση καταθέσεως των όπλων εκ μέρους της Μόσχας, πρέπει να αποκλείεται.

Ποιές είναι οι πηγές της σημερινής ρωσικής συμπεριφοράς; Πέραν της γνωστής φράσης του Churchill, ότι η ρωσική (σοβιετική) σκέψη είναι ένα μυστήριο με περιτύλιγμα αινίγματοςⁱⁱⁱ, ένα βασικό κλειδί ερμηνείας της ρωσικής γραμμής είναι η παλαιά φράση του Πούτιν περί της καταρρεύσεως της ΕΣΣΔ, ως της μεγαλύτερης γεωπολιτικής καταστροφής. Ειδικότερα, δύναται να γίνει δεκτό πως η Μόσχα επιδιώκει την επιβεβαίωση της επανόδου της στην διεθνή σκηνή ως μεγάλης δυνάμεως και εργάζεται για να αμυνθεί από αυτό που θεωρεί ως περικύκλωση εκ μέρους της Δύσεως. Στο πλαίσιο αυτό, αντελήφθη την διάθεση ορισμένων για διεύρυνση του ΝΑΤΟ προς Γεωργία και Ουκρανία ως θανάσιμο, υπαρξιακό κίνδυνο. Κατά την ίδια έννοια, αντιμετώπισε αρνητικά την Ανατολική Εταιρική Σχέση (ΑΕΣ) που εγκαινιάσθηκε το 2009, εμμέσως εις απάντησιν της ήττας του τότε Προέδρου Μιχαήλ Σαακασβίλι, στον σύντομο γεωργιανο-ρωσικό πόλεμο του Αυγούστου 2008, για την Νότια Οσσετία. Ως στόχος των συμφωνιών συνδέσεως με τις χώρες της ΑΕΣ ορίστηκε η «οικονομική ενσωμάτωση κα πολιτική σύνδεση» (economic integration and political association) με την ΕΕ.

Κατά μία εξιδανικευμένη αντίληψη^{iv}, η ΕΕ συγκροτήθηκε ακριβώς για να ξεπεράσει τους γεωπολιτικούς ανταγωνισμούς μεταξύ μεγάλων δυνάμεων. Αλλά, ποιός δύναται να υποστηρίξει πειστικά ότι η στόχευση των Βρυξελλών με την Ανατολική Εταιρική Σχέση δεν ήταν το λιγότερο γεωοικονομική;

Τί επέτυχε η Ουκρανία από τον Φεβρουάριο 2014 μέχρι το 2019;

Το αποτέλεσμα της πολιτικής αλλαγής του 2014, της αντιδράσεως της Ρωσίας, καί των πολιτικών που άσκησε το συγκρότημα Ποροσένκο από τον Μάιο 2014 ως τον Απρίλιο 2019, ήταν προβληματικό για την αμφιρρεπή αυτή χώρα. Αντί της πολιτικής ειρηνεύσεως επιχειρήθηκε στρατιωτική κλιμάκωση που οδήγησε σε συμφορές. Τον Σεπτέμβριο του 2014, την επαύριο αποτυχιών στο πεδίο του πολέμου σημειώθηκε κατάρρευση του εθνικού

νομίματος, γρίβνιας, η οποία από 10 προς 1 ευρώ, κατακύλησε στην ισοτιμία 30:1 ευρώ, σχέση που ελαφρώς έχει βελτιωθεί επί των ημερών του Προέδρου Ζελένσκι. Η Ουκρανία έπαψε να λαμβάνει φθινό φυσικό αέριο από την Ρωσία και είδε να επικρέμαται η δαμόκλεια σπάθη πλήρους διακοπής προμήθειας ρωσικού φ.α. απο τις αρχές του 2020. Παρήγορο είναι το γεγονός ότι κατά το ίδιο διάστημα οι αποδόσεις της γεωργίας (καλλιέργεια δημητριακών, αραβοσίτου, ηλιάνθου κλπ) ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο, χωρίς φυσικά να αντισταθμίσουν τις απώλειες στο ΑΕΠ από την αποκοπή των πλουσίων σε άνθρακα και σιδηρομετάλλευμα, πυκνοκατοικημένων διοικητικών περιφερειών Ντονέσκ και Λουχάνσκ.

Ο Πέτρο Ποροσένκο, στερούμενος σώφρονος συμβουλής, εξαρτήθηκε όλο και περισσότερο από τους ακραίους εθνικιστές της δυτικής Ουκρανίας, βασικό φερέφωνο των οποίων μετά την αποδυνάμωση του πρώην πρωθυπουργού Αρσέν Γιατσένιουκ, ανεδείχθη ο πρόεδρος της Βουλής (Ράντα) δυτικοουκρανός Αντρέι Παρουμπύι. Ο Ποροσένκο ακολούθησε πολιτικές μετωπικής αντιπαραθέσεως με την Ρωσία και τους αντάρτες, που κορυφώθηκαν όταν ενέδωσε στους δυτικο-ουκρανούς ενόπλους, οι οποίοι απο τον Φεβρουάριο 2017 επέβαλαν αποκλεισμό στην σιδηροδρομική συγκοινωνία με τά εκτός του ελέγχου του Κιέβου εδάφη. Η πλησιίστια υποστήριξη της Δύσεως δεν απέδωσε τα προσδοκώμενα από τον ίδιο, ενώ η soft power της ΕΕ δεν μπόρεσε να περιορίσει καθοριστικά την σύμφυτη στην κοινωνία διαφθορά. Τουλάχιστον, φαίνεται πως το NATO αντελήφθη εγκαίρως ότι κίνηση προς την κατεύθυνση εντάξεως της Ουκρανίας στους κόλπους του, θα ήταν αυτόχρημα θρυαλλίδα για πυρηνική ανάφλεξη, εις πείσμα των εκκλήσεων του συστήματος Ποροσένκο.^v

Στο πλαίσιο αυτό, μόνη βιώσιμη οδός για έλεγχο των εντάσεων και διευθέτηση του ζητήματος απέμεινε η πραγματοποίηση βημάτων προόδου μέσα από την διαδικασία Μινσκ. Εν προκειμένω, κεντρικός είναι ο ρόλος του ΟΑΣΕ με την ειδική αποστολή του στην Ουκρανία (Special Monitoring Mission – SMM). Όλες αυτές οι δραστηριότητες τελούν υπό την παρακολούθηση Γαλλίας, Γερμανίας, Ουκρανίας και Ρωσίας (η λεγόμενη Ομάδα της Νορμανδίας). Για ουσιαστική πρόοδο απαιτείται συνέργεια του εξωτερικού (ΕΕ, Ρωσία, ΗΠΑ) και του εσωτερικού παράγοντα (Προεδρία και Βουλή Ουκρανίας).

Ο εσωτερικός παράγων έγινε περισσότερο ευάγωγος προς την κατεύθυνση διευθέτησης, με την κατά κράτος επικράτηση του Βολοντίμιρ Ζελένσκι στην προεδρική εκλογή του Απριλίου 2019 και εκείνη του κόμματός του «Υπηρετής του Λαού» στις εκλογές για τη Ράντα, στις 21 Ιουλίου του ίδιου έτους, με απόλυτη πλειοψηφία εδρών.

Η κόπωση του λαού αλλά και σημαντικής μερίδας της διεθνούς κοινότητας απο την παράταση των εχθροπραξιών κατά μήκος της «γραμμής επαφής», η δυσφορία για την αύξηση στις τιμές των υπηρεσιών οργανισμών κοινής ωφέλειας, κυρίως του φυσικού αερίου, και η διαιώνιση της διαφθοράς, διευκόλυναν την επικράτηση του ευφυούς ηθοποιού Ζελένσκι. Η απεγνωσμένη απόπειρα του Ποροσένκο να σφυρηλατήσει μέτωπο επανεκλογής με το σύνθημα *armiya-mona-vira*, ήτοι στρατός-γλώσσα-πίστη, σύνθημα διχαστικό και όχι ενοποιό, αντί να διευκολύνει την επανεκλογή του, τον απέκοψε από το κυρίαρχο ρεύμα της λαϊκής βούλησης. Οι προσπάθειες πεισματικής επιβολής της ουκρανικής γλώσσας στο σύνολο της δημόσιας σφαίρας και η ίδρυση κρατικής ορθόδοξης εκκλησίας αποδείχθηκαν, τουλάχιστον βραχυπροθέσμως, αντιπαραγωγικές. Ωστε, με την επικράτηση Ζελένσκι

διαμορφώνεται σκηνικό βραδείας πορείας προς διευθέτηση της κρίσης στην βάση των κειμένων του Φεβρουαρίου 2015 και της ερμηνευτικής φόρμουλας Steinmeier (Οκτ. 2016), σχετικά με τον χρονισμό των βημάτων που πρέπει να γίνουν για την εφαρμογή του πακέτου μέτρων του Μινσκ. Για την θετική εξέλιξη των πραγμάτων είναι απαραίτητη η επίδειξη πνεύματος συνεργασίας εκ μέρους της Ρωσικής Ομοσπονδίας, αλλά και εκ μέρους των ΗΠΑ. Η θεσμική Ουάσινγκτον είδε αρχικά με κάποια επιφύλαξη τον νέο Ουκρανό πρόεδρο. Είναι καιρός, οι προσπάθειες του Βολοντίμιρ Ζελένσκι για συμφιλίωση με τους αντάρτες, διευθέτηση της κρίσης και επανενσωμάτωση των ανατολικών περιφερειών στον εθνικό κορμό, αφού προηγηθεί η απονομή του ειδικού status και η διεξαγωγή εκλογών που προβλέπει το Μινσκ, να στηριχθούν απο την σύνολη Δύση. Έτσι, θα ενθαρρυνθεί η Ρωσία να ξεπεράσει τον συντηρητισμό που την χαρακτηρίζει στα ανοίγματα που εκπορεύονται από την κυβέρνηση του Κιέβου. Παρήγορα πάντως σημάδια, στο πλαίσιο αυτό, αποτελούν οι ανταλλαγές αιχμαλώτων και κρατουμένων που έγιναν τον Σεπτέμβριο και τον Δεκέμβριο 2019, και η επιστροφή στο προσκήνιο του πρώην προέδρου Λεονίντ Κούτσμα ως Ουκρανού αρχιδιαπραγματευτή στις συνομιλίες Μινσκ. Όπως και να έχουν τα πράγματα, συνέχιση μετωπικής διά της Ουκρανίας πολιτικής δύσκολα θα αποδώσει, είναι δε ανεπίκαιρη υπό το φως παγκόσμιων γεωπολιτικών προκλήσεων αλλά και προκλήσεων πλανητικής τάξεως (περιβάλλον, υγεία).

ⁱ Henry Kissinger, “Diplomacy”, Simon & Schuster, 1995, N.Y., σελ 206-207.

ⁱⁱ Andreas Kappeler, “Άνισα αδέρφια: Ρώσοι καί Ουκρανοί, από τόν μεσαίωνα μέχρι σήμερα” (γερμανικά), έκδοση C.H. Beck, 2017, Μόναχο, σελ. 176-178.

ⁱⁱⁱ “Russia is a riddle wrapped in a mystery inside an enigma.”

^{iv} Βλ. πολιτικό κείμενο Westlessness- πλατφόρμα της Διασκέψεως Ασφαλείας Μονάχου- MSC, Φεβρ 2020.

^v Βλ. κείμενο του Henry Kissinger, στο Atlantic, 11.10.16.